

ЗМІНА ПАРАДИГМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Зубенко В.О., к.е.н., доцент (УкрДАЗТ)

В статті обґрунтовано необхідність зміни парадигми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України, визначені головні цілі реалізації кластер-орієнтованої економіки.

Ключові слова: конкурентоспроможність, кластер, промислові підприємства.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. На сьогоднішній день домінуючою метою економічної політики, як розвинених, так і держав, що розвиваються, є зростання національної конкурентоспроможності та розширення частки вітчизняних промислових підприємств на внутрішньому і світовому ринках, підвищення ефективності їх діяльності.

Процеси глобалізації, посилення міжнародної конкуренції, що сьогодні характеризують світову економіку, є об'єктивною передумовою пошуку радикальних шляхів забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України. Тому актуальним є пошук нової парадигми забезпечення їх конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання забезпечення конкурентоспроможності підприємства розкрито в багатьох теоретичних і практичних роботах як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Проте даний напрям не втрачає своєї актуальності. Про це свідчать аналітичні публікації в періодичних виданнях, міжнародні конференції, що присвячені даній тематиці.

Управлінню конкурентоспроможністю різних об'єктів на мікро- і макрорівнях присвячено багато праць вітчизняних вчених: В.Л. Диканя, Н.В. Якименко, Б.В. Буркинського, В.Г. Бурлака, О.С. Ревякіна, Д.В. Солохи, В.О. Капканець, М.В. Макаренка, Є.Г. Лищенко, Є.О. Полтавської, Г.А. Іващенко, П.М. Кулікова та інших [1-7].

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Аналіз теоретичних напрацювань із зазначеної проблематики свідчить про високу зацікавленість вітчизняних та закордонних вчених. Разом з тим явно необхідні нові дієві пропозиції, що дозволять добитися високих економічних результатів в проблемі забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України.

Мета статті. Тому, метою статті є обґрунтування необхідності зміни парадигми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України

Основний матеріал. Промислові підприємства створюють основу для споживання і збільшення національного багатства держави.

Економіка України є експортоорієнтованою (на 70% залежить від експорту). Однак, на світовому ринку конкурентоспроможними визнано менше 1% українських товарів і послуг. Номенклатура товарів, що реалізуються на зовнішньому ринку, як і раніше складається з товарів сировинної групи та напівфабрикатів: металопродукції, мінеральних продуктів і продукції хімічної галузі, які загалом становлять 65% українського експорту. В умовах того, що Україна майже повністю залежить від зовнішніх енергетичних ресурсів, а енергоємність виробництва в країні найвища в Європі, сьогодні неможливо говорити про конкурентоспроможності та прибутковості українського виробництва і експортних операцій [8].

Крім того, бурхливий розвиток технологій, логістики, засобів транспорту на світовому ринку призвело до того, що передача інформації, рух фінансових потоків стали практично миттєвими, а транспортування вантажів дешевим і швидким.

У зв'язку з цим важливим фактором досягнення та утримання переваги над конкурентами стає взаємозв'язок між підприємствами (як усередині однієї галузі, так і декількох галузей), що забезпечує умови для створення таких сітьових структур, як кластери.

Кластер – це сукупність суб'єктів господарської діяльності взаємопов'язаних різних галузей, об'єднаних в єдину організаційну структуру, елементи якої знаходяться у взаємозв'язку, в взаємозалежності та спільно функціонують з певною метою.

Формування ефективних технологічних ланцюжків з декількох самостійно господарюючих суб'єктів є стратегічним заходом, що вимагає певних довгострокових вкладень в їх реалізацію і можливе тільки за допомогою їх самоорганізації в результаті взаємодії передумов, що склалися як всередині, так і у зовнішньому середовищі цих потенційних систем. Така взаємодія повинна приводити до додаткових вигод для кожного із суб'єктів, створити певний стимул до формування єдиної системи функціонування, забезпечення цілісної системи [9].

Кластери також можна охарактеризувати як групу підприємств однієї або різних галузей, що об'єдналися на основі довгострокових контрактів з метою ефективного використання ресурсів і

специфічних переваг для спільної реалізації підприємницьких проєктів. Використовуючи переважно горизонтальні зв'язки, спеціалізацію і доповнюючи один одного, вони отримують можливість для досягнення більш високих результатів.

Як правило, кластери спрямовані на досягнення наступних цілей: підвищення конкурентоспроможності учасників кластера за рахунок впровадження нових технологій; зниження витрат і підвищення якості відповідних наукоємних послуг за рахунок ефекту синергії та уніфікації підходів таких як логістика, інжиніринг, інформаційні технології і т.д.; забезпечення зайнятості в умовах реформування підприємств, галузей і аутсорсингу; консолідоване лобювання інтересів учасників кластера в різних органах влади і т.д.

Для обґрунтування доцільності зміни парадигми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України розглянемо світовий досвід у реалізації кластер-орієнтованої промислової політики.

Для прикладу візьмемо країни БРИК, які на сучасному етапі розвитку економіки та забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств, займають досить перспективні позиції.

У Китаї отримали розвиток різні галузеві кластери. У провінції Гаундун автомобільний кластер формується за участю автоскладальних заводів японських виробників Nissan, Honda і Toyota. Цей кластер в даний час займає майже всю територію провінції [14].

Nissan і найбільший китайський автовиробник Dongfeng виробляють за спільним проєктом легкові автомобілі Sunny і Tiida. Dongfeng Nissan Diesel Motor Corporation включає в себе також підрозділ по розробці інновацій та центр зв'язків з громадськістю. З 72 постачальників комплектуючих для Dongfeng Nissan 32 знаходяться в південному Китаї поблизу Гуачжоу. Вони забезпечують 70% всіх поставок комплектуючих.

Toyota та Guangzhou Automobile також мають спільне підприємство в Гуанчжоу. Toyota заснувала завод в індустріальній зоні Наньша і в 2006 р. почала виробництво легкових автомобілів Camry. 30 компаній-постачальників Toyota першого рівня також розташовуються в Наньша. Компанії-постачальники другого та третього рівнів постачають автозапчастини і комплектуючі не тільки для корпорації Toyota, але також і для Nissan та Honda.

В цілому на території Гуанчжоу зосереджено понад 300 заводів-виробників автокомплектуючих і постачальників сировини. Серед них виробники сталі, каучуку, запчастин, електроніки та аксесуарів. Широко представлена також мережа організацій, що займаються реалізацією та збутом виготовленої продукції (їх

кількість досягає 100 компаній). Нові компанії, приваблені успіхом нинішніх лідерів кластеру, будуть приходити на цей ринок, намагаючись зайняти свою нішу у виробничому процесі, отримуючи в перший час підтримку з боку нинішніх автомобільних гігантів і уряду. Таким чином, зв'язок між підприємствами буде продовжувати розширюватися, ймовірно, саме за рахунок розробки та впровадження нових технологій, які принесуть нові гравці на ринку [14].

Таким чином, в Гуанчжоу сформувався великий автомобільний кластер, головним завданням якого є реалізація практичних проєктів між виробниками та постачальниками. Основні напрямки діяльності даного кластера: інтенсифікація комунікації між учасниками; активізація видів діяльності, необхідних для автоіндустрії; підвищення конкурентоспроможності постачальників завдяки застосуванню нових знань, отриманих в результаті виконання корпоративних проєктів; зміцнення конкурентоспроможності за рахунок виходу на нові ринки, у тому числі і за кордон; застосування інновацій.

Слід зазначити, що в Китаї є перспективи подальшого розвитку інноваційних кластерів. Заклади освіти розташовані навколо кращих університетів, таких як Цінхуа в Пекіні і Фудань в Шанхаї, а також в спеціальних науково-дослідницьких і науково-технічних парках, створених місцевою владою як бізнес-інкубатори.

В Індії діє понад 2000 кластерів, з яких 388 промислових і 1657 об'єднуючих ремісничі підприємства. Кластери становлять понад 60% експортної продукції країни, а деякі великі кластери виготовляють до 90% окремих видів продукції, що випускається в Індії (виробництво одягу, ювелірних та шкіряних виробів). Індійські малі підприємства прагнуть до концентрації навколо великих промислових компаній у великих містах, де існує величезний споживчий ринок і є трудові ресурси у поєднанні з розвинутою промисловою та соціальною інфраструктурою. Цьому сприяє ефективна державна політика. Сучасні підходи індійського уряду до стимулювання зростання експортних можливостей кластерів у розвитку високотехнологічних виробництв і послуг (комунікаційні технології, програмне забезпечення, фармацевтика та ін.) [11].

Кластерні принципи організації виробничого взаємодії широко обговорюються в Росії та використовуються при формуванні і здійсненні національної промислової політики, що дозволяє підвищити ефективність взаємодії приватного секторів, держави, торгових асоціацій, дослідницьких та освітніх установ в інноваційному процесі [12]. З числа найбільш перспективних кластерних проєктів у Росії виділяють Поволзький автомобільний кластер в Тольятті [13].

В якості прикладів потенційних кластерів в Росії можна привести авіакосмічні кластери в Москві і Самарі, інформаційно-телекомунікаційний в Москві і Санкт-Петербурзі та Белгородської області, суднобудівний і кластер приладобудування в Санкт-Петербурзі.

Таким чином, світовий досвід свідчить про те, що вдосконалення промислової структури, підвищення конкурентоспроможності національної економіки можуть бути досить ефективними при наявності диверсифікованої системи субконтрактних відносин провідних виробників з дрібними і середніми підприємствами, а також з підприємствами інших галузей економіки, які беруть на себе вирішення окремих вузькоспеціалізованих завдань.

Висновок. В даний час створення конкурентоспроможної продукції може базуватися тільки на процеси інтеграції, в тому числі за допомогою розвитку кластерів. Цей досвід особливо актуальний для країн з перехідною економікою і держав, що розвиваються, для яких перетворення в технологічні держави бачиться об'єктивною і нагальною потребою.

Економіка, заснована на кластерах - це модель конкурентоспроможної та інвестиційно привабливої економіки, що забезпечує високий рівень та якість життя населення і залучає в процес виробництва не тільки великі промислові підприємства окремо взятого регіону, але й великий і середній бізнес, а також підприємства непромислового сектора економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Дикань В.Л. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств в умовах міжнародних транспортних коридорів [Текст]: монографія / В.Л.Дикань, Н.В. Якименко. - Х.: УкрДАЗТ, 2008. – 170 с.

2 Конкурентоспособность продукции и предприятия [Текст] / Б.В. Буркинский [и др.]; науч. ред. Б.В. Буркинский; Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. – О.: ИПРЭИ НАН Украины, 2002. – 131 с.

3 Бурлака В.Г. Технологічний аспект конкурентоспроможності промислової продукції України [Текст] // Сучасні проблеми економіки і підприємництва: Збірник наукових праць. – Випуск 6.

Анотація. В статті обоснована необхідність змінення парадигми забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України, визначені головні цілі реалізації кластер-орієнтованої економіки.

Ключевые слова: конкурентоспособность, кластер, промышленные предприятия.

Summary. The article proves the necessity of changing the paradigm of ensuring the competitiveness of the industrial enterprises of Ukraine, defined main the purpose of implementing the cluster-oriented economy.

Keywords: competitiveness, clusters, industrial enterprises.

– Київ: ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2011. – С. 15 – 20.

4 Ревякін О.С. Конкурентоспроможність промислової продукції [Текст] // Наука і освіта-2005: Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.– Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2005.– Т. 79. Маркетинг та менеджмент.– С. 71-72.

5 Солоха Д. В. Конкурентоздатність продукції і комерційна таємниця підприємства - як передумова стійких економічних відношень [Текст] / Д.В. Солоха, В.О. Капканець, М.В. Макаренко. Наукові праці Донецького державного технічного університету [Текст] / . - Донецьк : ДонНТУ, Вип. 47 / [редкол. : В. А. Гавриленко (голов. ред.) та ін.]. - 2002. - С .53-59

6 Лыщенко Е. Г. Проблема конкурентоспособности продукции предприятий [Текст] / Е.Г. Лыщенко. Гуманітарний вісник / Запоріж. держ. інж. акад. ; [голов. ред. : В. Г. Воронкова]. - Запоріжжя : ЗДА - .Вип. 8. - 2002.- С .123-127

7 Полтавська Є.О. Конкурентний аналіз [Текст] : навч. посіб. / Є. О. Полтавська, Г. А. Івашенко, П. М. Куліков ; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : ХНЕУ, 2011. – 200 с.

8 Вострикова К.А. Конкурентоспособность украинских промышленных предприятий [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://masters.donntu.edu.ua/2007/mech/vostrykova/library/s19.htm>

9 Ларионова Н.А. Кластерный подход в управлении конкурентоспособностью региона [Текст] // Эконом. вестник Ростов гос. ун-та. 2007. -№1. Ч.2. – С.182.

10 Хасаев Г.Р. Кластеры – современные инструменты повышения конкурентоспособности региона / Г.Р.Хасаев, Ю.В. Михеев [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.compass-r.ru>.

11 Бондаренко В. Малые предприятия в системе кластеров. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.businesspres.ru>.

12 Взаимодействие малого и крупного бизнеса. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.mbrk.ru>.

13 Роль кластеров в повышение конкурентоспособности регионов. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.prttime.ru>.

14 Бараболина А.И. Формирование автомобильного кластера в Китае [Электронный ресурс] // Проблемы современной экономики. 2008. - №4 (24). Режим доступа: <http://www.m-economy.ru>.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Компанієць В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*